

Sekerské Chalupy (Hackenhäuser)

Sekerské Chalupy leží stranou dopravního i turistického ruchu, přestože důležitá silnice I. třídy (Plzeň – Cheb) tu probíhá v nejbližším sousedství. Sekerské Chalupy jsou a historicky byly vždy částí obce Stará Voda. Dnes jsou rekreační oblastí, kde převažuje chalupaření. Dnes je zde evidováno 52 adres, z toho 32 čísel popisných, 20 čísel rekreačních–evidenčních. Obec nemá evidovanou žádnou ulici. PSČ této části je 353 01 (Mariánské Lázně).

1. Lokalita a pomístní názvy

SEKERSKÉ CHALUPY (Hackenhäuser) leží vzdušnou čarou 6 km západně Mariánských Lázní a 2,5 km jihovýchodně obce Stará Voda, k níž administrativně patří. Sekerské Chalupy (600 m n.m.) leží na okresní silnici Stará Voda – Krásné – Tři Sekery a silnice tu překračuje Kosí potok, dříve nazývaný **Vonše** (Wonscha). Obec je rozložena na obou svazích údolí tohoto potoka. Do stejného údolí Kosího potoka patří ve směru proti proudu sousední zanikající obce **Jedlová (Tannaweg)** a **Háj (Grafengrün)** a v druhém směru po proudu potoka obec **Valy (Šance)**. K Sekerským Chalupám patří i samota **POZORKA (Gibacht)**, ležící přímo na silnici Cheb–Plzeň.

Topograficky Severské Chalupy lokalizujeme mezi **vrch Plošina** (Brettberg, 660 m n.m.) na jihu a mírnou protáhlou **výšinu Na vrších** (dříve Gäuselhöhe též Geiselhöhe, 628 m n.m.) na severozápadě. Samotný Kosí potok (Vinše) tu protéká přibližně v 570 m n.m.

Ve směru ze Staré Vody do Tří Seker vede přes Sekerské Chalupy asfaltová silnice od Kosího potoka. Odtud míří vzhůru k vrchu **PLOŠINA (Brettberg, 660 m n.m.)**, kde je louka, zvaná Brettwiese, a z ní vytéká potok v němčině nazývaný Schlutzabach (též Götzenbach), který protéká obcí Velká Hledsebe ke Hledsebskému dvoru (dříve Kieselhof) s zde se vlévá do Kosího potoka. Silnice od Sekerských Chalup stoupá přes Brettberg stále výše do Velkého Krásna (697 m n.m.).

Směrem ke Krásnu leží výšina s bývalým názvem **KNOCK** a směrem k Jedlové **výšina MÍR (Ruh)**, odkud stéká do Vonše nepatrný potůček s německým názvem **Ruhbachl**. Z pole s bývalým názvem **Koňská mýtina (Pferdhau)** přitéká **Koňský potůček (Pferdbachl)**.

V blízkosti Sekerských Chalup vyvěrá také **železitá kyselka**. Jiná vynikající a obecně známější kyselka vyvěrá v blízké Jedlové. Na pravém břehu Kosího potoka se rozkládaly velké lesnosti knížat Windischgrätze a zčásti i Metternicha. V místě převažuje hornina žula, rula a pískovec, jen vzácně se tu objeví také křemen. Orná půda je převážně písčitá.

2. Správní zařazení obce

Sekerské Chalupy jsou částí obce STARÁ VODA a nemají a neměly ani dříve vlastní katastr. Leží na pozemkovém katastru Staré Vody a patřily v minulosti vždy ke Staré Vodě. Neměly nikdy svůj obecní úřad ani starostu. Přesto mají vlastní číslování domů, a to od počátku číslování v roce 1771. Po zrušení poddanských vztahů a roboty v roce 1848 došlo

zde k administrativnímu oddělení některých zdejších samot od obce Stará Voda.

Farností patřila osada **Sekerské Chalupy** vždy ke Kynžvartu, administrativně k obci **Stará Voda**, která patřila pod soudní okres Kynžvart a s ním do Loketského kraje. Po vymezení okresního hejtmantství Planá a soudního okresu Kynžvart došlo k přesunu do Plzeňského kraje. Od roku 1902 patřily se Starou Vodou pod politický okres Mariánské Lázně. Po roce 1945 patřila osada pod Místní národní výbor (MNV) Stará Voda, od 1. 1. 1979 pod MNV Lázně Kynžvart. Po roce 1990 se znovu vrátila osada pod Starou Vodu.

3. Vznik sídla a původ jeho názvu

Název sídla SEKERSKÉ CHALUPY (Hackenhäuser) je mnohem starší než se všeobecně soudí. Postupně vznikající osídlení podél potoka dostalo název podle nedalekých, vzdálených jihojihozápadně 3 1 km Tří Seker. Vyvíjelo se tedy z jižního směru, z území, patřícího k panství hradu Tachov. Název navazoval na obec Tří Sekery a zdejší chalupy tedy byl původně **Třísekerské** a zprvu nepatřily pod Starou Vodu.

Na potoce Vonše, na prastarém náhonu stával starý mlýn **GEISSELMÜHLE** (viz kresba). V roce 1902 slavilo se v mlýně 600 let (podle mlýnské kroniky) od doby, kdy byl v majetku mlynářské rodiny Schmidů, tj. **od roku 1302**.

Josef **FRIEDL** uváděl, že o vzniku a vývoji mlýna se psalo již ve staré kostelní kronice Kynžvartu, vedené od 14.století. Tato cennost shořela v 60. letech 19.století při požáru města Kynžvartu. Podle **FRIEDLA** však zůstal zachován malý zbytek kroniky s nejstaršími zprávami o zdejším mlýně. Tento útržek kroniky Friedl četl, avšak zbylá část kroniky, kde byly zprávy po druhé polovině 14.století až do 19.století zcela shořely. Odtud je Friedlovo vyprávění, co v kronice bylo zachyceno.

Starý dnes již zaniklý mlýn v Sekerských Chalupách

Především se v kronice psalo, že rodina mlynářů Schmidů sem přišla již ve 13. století. Mladý mlynářský pár sem přišel z Bavor přes Kynžvart do již existujícího starého dvora **HASELHOF** (po válce Lískovec, před lety srovnán se zemí). Rodina Schmidů se usadila v ovčíně, který ke dvoru patřil, ale ležel stranou od dvora. Později zde stála myslivna Müllerova. Odtud rodina hledala vhodné místo, kde by se usadila a našla je asi 3 kilometry jihozápadně od dvora. Bylo tu prosvětlené místo v lese u potoka. Zde postavili mlýn (Mühle) a pilu (Brettsäge). Stavba trvala několik let a než byla dokončena, přišel na svět první potomek. Nejpracnějším dílem bylo budování náhonu přes jeden kilometr dlouhého, jímž byla vedena voda na mlýnské kolo.

Po nějakém čas sem přišlo několik lesních dělníků s rodinami a usadili se v blízkosti mlýna. Mýtili les metr po metru a získávali ornou půdu pro zemědělství. Zprvu bydleli v primitivních chatrčích a teprve postupně si stavěli malé, solidnější dřevěné chalupy. Místo nemělo v počátku žádný název; až po čase se mlýnu začalo říkat německy Geißelmühle (Geißel = Peitsche = bič), nářečně "gojzl". Název prý pocházel z toho, že formani při převozu dřeva museli na všech cestách od mlýna používat vždy bič na koně, ať odtud

odjížděli na sever na Starou Vodu nebo na jih na Tři Sekery, vždy to bylo vzhůru, do kopce. Zkrátka bez biče se od mlýna s povozem nedostali. Také cesta vzhůru na dnešní Krásné měla jméno "Geißelweg", kdežto cesta do Staré Vody "Geißelberg". Skupince stavení se zprvu říkalo **Prkenné chalupy (Bretthäuser)** podle pily (Brettsäge) prvního mlýna, kde se řezala a vyráběla prkna a sloužila k stavbě nových stavení. Také pomístní název nejbližšího **vrchu Brettberg** (česky Prkenný vrch) se zřejmě vztahoval k pile mlýna, což jenom potvrzuje vysoké stáří tohoto mlýna. Z lesa se z tohoto vrchu bralo dřevo, vhodné k výrobě prken

Již ve 14.století – prý podle kroniky – jeden z potomků Schmidů postavil druhý mlýn, asi 500 metrů pod mlýnem Geißelmühle, níže po proudu, když sem protáhl mlýnský náhon od prvního mlýna. Druhý mlýn měl dvě kola a byl postaven v úzkém místě údolí (schmall=úzký) a odtud vznikl německý název SCHMOLLNMÜHLE (Úzký mlýn).

Mlýn Geißelmühle uvádí berní rula (1654), ale jako mlýn, patřící již ke Staré Vodě. Na mlýně je zapsán mlynář Hans Schmied, potomek zakladatele. Také mlýn Schmollenmühle je uváděn v berní rule (1654) a s mlynářem Hans Jacobem. Přicházeli další osídlenci, mýtili les a zakládali pole. Osídlení, zprvu označované **Prkenné chalupy (Bretthäuser)** mělo ještě několik názvů jako **Hackenhäuser** též **Überm Wald** (Nad lesem) nebo **Beim Wald** (U lesa).

Při očíslování domů v roce 1771 mělo malé sídlo již 15 stavení a název "Hackenhäuser" převážil jako oficiální nad druhým používaným názvem "Bretthäuser". Název Hackenhäuser pochází od hák="hack", resp. od slovesa hacken= sekat, štípat, kopat. Sídlo založili horníci, kteří v lesích a v jamách "hákovali" (dobývali) rudu, resp. podle lidí, kteří "sekeřili" (hacken) v lese, tj. mýtili a stavěli svá obydlí na tomto místě.

4. Obyvatelstvo

Rozsah zdejšího osídlení z nejstarších dob neznáme, ale rozhodně nebyl vysoký. BERNÍ RULA (1654) uvádí v obci Stará Voda, kam osada Sekerské Chalupy patřila, celkem 42 rodin usedlíků! To je neobyčejně vysoký počet na vesnici, o které se vyslovuje zcela mylně německá vlastivěda, že vznikla značně pozdě. Berní rula (1654) uváděla ve Staré Vodě 140 krav, 206 jalovic, 96 sviní, 146 ovcí, 120 povozů. Bohužel, kromě dvou mlynářů (Hans Schmied a Hans Jakob) nelze z této statistiky vyčlenit usedlíky ze Sekerských Chalup.

Jestliže roku 1771 měla Sekerské Chalupy 15 stavení, Jaroslaus SCHALLER (1788) při popisu panství Kynžvart v kraji Loketském uváděl celou obec Starou Vodu s 97 staveními a Sekerské Chalupy s 18 staveními. Stará Voda byla stále obec mimořádně velká, která měla s osadou celkem 115 domů!

Po 60 letech uvádí J. G. SOMMER (1847) již 41 domů a 309 osob, 2 mlýny a jeden hostinec na Pozorce. To byl rychlý růst Sekerských Chalup.

Až v roce 1848 ztratily Sekerské Chalupy administrativně řadu domů. K sousední obci Šance (Valy) přešly samoty **Vonšovský mlýn** (čp. 27), **Azen** (čp. 30) a k obci Vysoká

přeřazena samota **Muglaugl** (čp. 31), **Kocovský dvůr** a **Kocovský mlýn** (čp. 32 a 33). Od těch dob tato čísla popisná chybějí v číslování osady, neboť nebyla znovu použita. – V dalším půlstoletí se počty obyvatel nezvyšovaly. Statistika z roku 1900 uvádí tu 44 domů a 305 obyvatel.

5. Zaniklé mlýny na horním toku Kosího potoka.

Kosí potok, největší tok na Mariánskolázeňsku, se kdysi v místech od pramene až k obci Valy **VONŠE (Wonschabach)**. Název je středověký, pochází od jména Boreš. Šlechtic Boreš z Rýzmburka postavil ve 14.století svůj hrad Boršengrýn nedaleko Žandova a hranicí mezi jeho panstvím a strážní (chodskou) oblastí tachovského hradu byl tzv. "**Borešův potok**" (v průběhu let se změnilo jméno na Boršabach □ Wonšabach □ Vonše). Používání názvu Vonše končilo ve Valech, kde se vléval do Kosího potoka Starý potok od Staré Vody.

Kosí potok pramení na svahu Dyleň ve výšce 824 m n.m., protéká krajinou mariánskolázeňskou, plánskou a za Třebelí se vlévá do Mže. Provoz velkého množství významných mlýnů na Kosím potoce vesměs zanikl.

Jen na Vonši do Valů bývalo kdysi **11 mlýnů**. V Háji (Grafengrün) to byly mlýny Schneiderův, Falterův, Tinnesův, na katastru Vysoké Hennerův a Kočovský, v Jedlové Folterův a Šturmův, v Sekerských Chalupách mlýn Geißelmühle a Šmolný mlýn, u Valů Vonšovský a Štadlerův mlýn. Některé prameny uvádějí dokonce 13 mlýnů, snad též zaniklý mlýn u sklárny ve Viktorově údolí a spálený mlýn v Jedlové. Mlýny v Sekerských Chalupách:

Mlýn Geißelmühle též Schusserův mlýn (Sekerské Chalupy čp.13)

původně Geißelmühle; 1930 majitel Wenzl Schusser (1945 poslední majitel Ernst Schusser), mlýn měl jedno kolo na svrchní vodu, průtok vody 7,2 m³/min., spád 400 cm, průměrný výkon 3,5 KS. Podle staré tradice sem přišla již ve 13.století mlynářská rodina Schmidů a postavila tu roku 1302 mlýn Geisselmühle. V roce 1902 se slavilo 600 let existence tohoto mlýna.

Šmolný či Úzký mlýn (Sekerské Chalupy čp.1)

něm. Schmollenmühle, je původní název, který nepochází od jména majitelů, ale od polohy v údolí—"úzký" (schmall). Také tento mlýn, na stejném náhonu, 500 metrů od předchozího mlýna postavila mlynářská rodina Schmidů a dala základ osídlení Sekerské Chalupy. Když druhý Schmidův mlýn v minulosti zdědili dva synové, byl rozdělen ještě na dva mlýny s čp. 1 a čp. 2. Mlýn s čp.1 často měnil majitele, zatímco mlýn čp.2 zůstal v rukách potomků s jménem Schmid (dva Schmidové zahynuli za první světové války). Když kolem roku 1885 oba mlýny vyhořely, byl postaven pouze mlýn jeden, s čp. 1, a druhý mlýn s čp. už nebyl obnoven a jeho popisné číslo nepoužito. Podle majitele nového mlýna se mu říkalo Leierermühle a starý název Schmollnmühle upadal v zapomnění. – Roku 1930 byl majitelem Johann Klarner (1945 Josef Klarner), mlýn měl jedno kolo na svrchní vodu, průtok vody 5,7 m³/min., spád 360 cm, průměrný výkon 3 KS. Mlýnu se říkalo Klarnermühle, ale v soupise mlýnů za první republiky byl přesto uváděn jako Šmolný mlýn.

Ještě k oběma Sekerským mlýnům:

První mlýn GEISSELMÜHLE měl naposledy více budov a dvě popisná čísla a dva názvy: Schussermühle s čp.12 a Geißelmühle s čp.13. (Na starší mapě se uvádí Geißelmühle jako Gänselmühle, což byl pomístní název výšiny nad Sekerskými Chalupami Gänselhöhe. Tato podoba vede k domněnce, že výšina se původně jmenovala Geißelhöhe a název přešel později na Gänselhöhe.) Mlýn byl přestavěn v nové době na mlýn s elektrickým pohonem. Posledním majitelem do roku 1945 byl mlynář Ernst Schusser, podle něhož i název mlýna Schussermühle.

Druhý mlýn SCHMOLLENMÜHLE s čp.1 stával na rozcestí v Sekerských Chalupách, pod domy čp. 44 a 59. Cesty vedou z obou stran kolem stavení čp.1, pod ním se spojují a běží přes most přes Kosí potok vzhůru do lesa. Mlýn s čp.1 v dávné době patřil jednomu mlynáři, který rozdělil mlýn mezi dva syny a tak také druhý mlýn měl dvojí číslování – čp.1 a čp.2. Zatímco stavení čp.1 stále měnilo majitele, stavení čp.2 patřilo trvale původní rodině Schmidů až do roku 1880. Tehdy oba mlýny vyhořely, a stavení čp.2 už nebylo znovu postaveno. Byl postaven jen mlýn čp.1 a nazýván podle nového majitele Leierer či Leiacker – LEIERERMÜHLE. Starý název SCHMOLLMÜHLE se používal stále vzácněji. Posledním majitelem mlýna byl Josef KLARNER (do 1945).

Staré mapy zachycují oba mlýny na hlubokém náhonu, který starší mapy označovaly jako "**Mlýnský potok**".

6. Dopravní síť

Se Starou Vodou jsou Sekerské Chalupy spojeny okresní silnicí II.třídy. Spojení se světem bylo po této staré okresní silnici, která přicházela ze Staré Vody do Sekerských Chalup a přes osadu do Krásna a Tří Seker. Menší cesty vedly do Jedlové a k samotě Pozorka. Zcela nová je upravená asfaltová silnice od Pozorky do Sekerských Chalup a spojuje osadu s hlavní silnicí.

Část této staré silnice ze Staré Vody do Sekerských Chalup byla až do roku 1826 **hlavní zemskou silnicí Cheb–Plzeň**. V roce 1826 byla nahrazena stará úzká klikatá silnice **přímočarou Metternichovou silnicí**, která vedla ze Staré Vody do Velké Hleděbe bez ohledu na klesání a stoupání. To je dnešní silnice I.třídy I–21.

7. Obživa obyvatel a novoty

V roce 1890 měla osada s Pozorkou 39 stavení a 296 obyvatel, což odpovídá velikosti normální tepelské vesnice. Obyvatelstvo se tehdy živilo zemědělstvím a lesní prací.

Podobně jako u sousedních obcí bývala i zde **nouze o práci**. Možnosti výdělků a práce byly mizivé. Jen někteří muži někteří muži nacházeli práci v lese či v nedalekém panském dvoře Haselhof. Muži museli chodit 4–5 hodin pěšky na lesní práce do vzdáleného Císařského lesa. V lese někdy přespávali. Ačkoliv někteří měli drobné hospodářství s jednou nebo dvěma kravami, nemohli se měřit s mlynáři. Oba mlýny měly výdělečné možnosti.

Každý mlynář vlastnil 15 hektarů pozemků. S nimi se nemohl nikdo srovnávat. Nikdo neměl vlastní pole ani louky, ale jen pronajaté kousky. Majetek byl ohraničen okapem střechy stavení. Co bylo za okapem, za dvorkem nebo zahrádkou, vše patřilo knížeti Metternichovi či obci Stará Voda a musel se za to platit nájem. Metternichovy pozemky ležely jižně od Vonše k lesu a směrem k Pozorce; obec Stará Voda a sedláci vlastnili pozemky severně od Vonše.

Až po roce 1875 našli lidé zaměstnání v Mariánských Lázních a z uspořené výdělků si mohli postupně odkupovat pozemky od velkých sedláků a od obce Stará Voda. Ale kynžvartští zámeční páni nechtěli o odprodeji půdy ani slyšet; ti trvali na nájmu. Neprodali ani ar půdy. Teprve po první světové válce, kdy pozemková reforma v CSR zasáhla i kynžvartské panství, mohli si lidé odkupovat pozemky, na nichž bydleli. Do roku 1939 bylo takto postupně odkoupeno 130 hektarů.

Ačkoliv Sekerské Chalupy nebyvaly samostatnou obcí, měly **velké porozumění pro novoty**. Postaraly se o vyučování dětí. Kolem roku 1850 hostinský Gangl přistavil ke stavení tančírnu a pronajal ji jako školu. Hostinský měl syna, který vystudoval učitelství a zde začal vyučovat. Děti nebylo málo a proto Sekerské Chalupy požádaly obec Starou Vodu, aby dala v místě postavit školu. Vedení obce však tvrdošjně odmítalo a tak se po roce 1880 rozhodly Sekerské Chalupy, že postaví školu samy z vlastních peněz. Tehdejší poplatníci daní museli kromě zákonných daní platit obci ještě ročně dva zlaté školného. Teprve pak mohla být **postavena škola–dvojtřídka**, na což byli domácí hrdi. V této škole (dnes čp.42) působili od počátku do roku 1945: učitel Blobner (hudební skladatel, který odešel později do Vídně), Anders, Böhm, Haberer, Schwab, Bär, Kraus, Hörl, slečna Schmidová, Zepnick, Feierfeil, Huber.

Když byly splaceny dluhy za školu, byl **zakládán hasičský spolek** a váhalo se, zda koupit na dluh hasičskou stříkačku. Občané se už bránili znovu připlácet nad hranici povinných daní. Nákup stříkačky a hadic byl oddalován. V roce 1898 tři místní občané koupili hasičskou stříkačku na vlastní riziko. Jejich žádosti, které zaslali na sousední obce, majitele panství a představitele hasičstva v kraji o peněžní pomoc, zůstaly neoslyšeny. Nakonec byl poskytnut jen malý příspěvek na hasičskou výstroj od Metternicha a od pojišťovny. Tak byl založen 1899 hasičský spolek, který měl brzy potom první motorovou stříkačku v budoucím okrese Mariánské Lázně. Garáž pro stříkačku poskytla chytře obec Stará Voda. Náčelníky hasičů v obci byli: Johann Klarner, Adam Friedl, Albert Friedl a Josef Böhm.

Z iniciativy vrchního učitele BÄRA z Michalových Hor, který tu také dříve učiteloval, byla založena v roce 1910 **spořitelna Raiffeisenka**. Při založení spolku bylo v obci už 52 stavení a 341 obyvatel. Při odsunu obyvatelstva bylo v pokladně spolku 200 000 RM. Předsedy spolku byli v pořadí: Josef Schmid a Georg Friedl. Jako pokladníci pracovali: vrchní učitel Böhm, vrchní učitel Haberer a Josef Friedl.

V roce 1920 vznikl **mužský pěvecký spolek**, který založil a vedl učitel Haberer. Kromě toho existovala **místní kapela**. Nebylo stavení, kde by se někdo neučil na hudební nástroj, někdy i dva či tři nástroje. Kapela měla 15 až 20 členů a hrála koncertně i při divadelních vystoupeních. Čistý zisk z pořádaných akcí byl používán na pořízení obecního zvonu, na

školní potřeby pro učitele a na zřízení válečného pomníku padlým v první světové válce. Tento spolek hodně přispěl k povznesení obce. Dirigentem spolku byl 1922–1928 vrchní učitel Haberer, 1928–1945 Josef Friedl.

Obchody a řemesla. Sekerské Chalupy měly tři hostince: hostinec Wenzel Gölla **na Pozorce**, hostinec Josefa Schmida **na cestě do Krásna**, a Otto Kraus měl hostinec **v obci**. Prodej lahvového piva provozovala Emma Kaiserová; řeznictví Georg Friedl a Otto Kraus; koloniál Max Kraus a Barbara Seidl; pekařství Josef Gangl a Adolf Schusser. Kovářství měl kovář Mathias Sollner, holičem byl Emanuel Seidl. Na dvou mlýnech byli mlynáři Ernst Schusser a Josef Klarner.

8. Válečný památník 1914–1918

Válečný pomník (SV-03) dosud stojí na pravé straně silnice, která probíhá obcí, na jejím severozápadním okraji v sousedství domu RŮŽENKA s čp. 47. Za první světové války padlo 14 mužů z osady. Padlým byl postaven válečný pomník, který se uchoval.

Historici GNIRS (1932), WIRTH (1957) ani POCHÉ (1977) tento památník neuvádějí. Pouze německá vlastivěda (GEBERT Josef: "Altwasser – Heimatbuch Marienbad Stadt und Land", Band II., Heimatverband der Marienbader Stadt und Land e.V., Staudt-Druck KG, Geisenfeld 1977, S. 22) uvádí, že válečný pomník v Sekerských Chalupách byl vybudován společně s obcí Jedlová v roce 1923. Původní nápis z roku 1923 uváděl 14 sekerochalupských a 3 jedlovské muže padlé ve válce 1914–1918:

Současný stav památky potvrzuje, že pomník byl vybudován jako balvan-monolit, stojící na hromadě větších kamenů. Nad tabulkou je kříž v kruhu, na něm zavěšena helma. Balvan má výšku 210 cm, šířku 150 cm, tloušťku směrem dozadu 100 cm. Nedávnou renovací tabulky prozrazuje jednoduchý křížek, přidržující zbytek původní černé skleněné tabule s textem. Pomník byl v roce 2018/2019 obcí Stará Voda rekonstruován.

Za druhé světové války padlo 21 mužů ze Sekerských Chalup a 5 mužů z Jedlové.

9. Mariánskolázeňský vodovod z Dyleně

V letech 1928–1929 stavěly Mariánské Lázně vodovod od Dyleně, kde byly jímány četné horské prameny ve výši 800 m n. m. a svedeny do 21 km dlouhého potrubí. Takto bylo natrvalo odňato Vonši mnoho vody. Mlýny ztratily to, co bylo nezbytné k jejich provozu. Majitelé vodního práva na Vonši byli sice odškodněni částkami 20 až 70 tisíc předválečných Kč, avšak s jejich mlýny byl konec. Zůstaly tu jenom tři z mlýnů, které byly modernizovány

a používaly turbín a naftových motorů. Byl to Šturmův mlýn v Jedlové, mlýn Geiselmühle v Sekerských Chalupách a Štadlerův mlýn ve Valech. Dnes už není v chodu ani jeden z nich.

10. Poválečný vývoj

V roce 1946 před odsunem německého obyvatelstva měly SEKERSKÉ CHALUPY 76 domů a 400 obyvatel. Po vysídlení německého obyvatelstva, v roce 1947 měly Sekerské Chalupy jen 60 obyvatel, ale v roce 1965 už 159 obyvatel.

Před lety postavil podnik EUTIT ze Staré Vody v Sekerských Chalupách **moderní vodárnu**. Dosud zde stojí, avšak už není v chodu. Počet obyvatel se měnil a klesl na 50 v roce 1983, kdy měla obec 26 domů a 20 rekreačních chat či chalup. Vlastní pracovní příležitosti nemá; proto dominuje **rekreační ráz místa**. Osada patřila po válce pod MNV Stará Voda, od 1. 1. 1979 přiřazena pod MNV Lázně Kynžvart, po roce 1990 se vrátila administrativně pod obecní úřad Stará Voda. V roce 2003 je evidováno v Sekerských Chalupách 50 adres, z toho je 31 domů (popisná čísla) a 19 rekreačních obydlí (evidenční čísla).

11. Samota Pozorka a Metternichův pomník

Samotu Pozorka (Gibacht) tvořila odedávna formanská hospoda, kovárna a fořtovna. Leží dnes při moderní tříproudové silnici Plzeň–Cheb, která zcela změnila obraz **tzv. Houpačky** (568 m n.m.), jak se říká úseku silnice přes údolí Vonše. Stará, prudce klesající silnice byla nahrazena novou, pod níž protéká potok **obřím potrubím**. Rekonstrukce proběhla v letech 1980–1983 a stala 17,5 milionů Kčs.

Ale ani předchozí Metternichova silnice nebyla zase tolik stará: byla otevřena v roce 1826. Do té doby vedla stará císařská silnice od Chebu přes městečko Dolní Žandov, kolem zámku Kynžvart na Starou Vodu, přes Valy a Velkou Hledšebi směrem na Planou. Goethovi trvala cesta z Chebu do Mariánských Lázní po této silnici pět hodin! Kníže Metternich nechal postavit na svém panství úsek silnice Cheb – Vídeň "s pomocí poddaných" a "k všeobecnému prospěchu", jak uvádí nově obnovený dvojjazyčný nápis na Metternichově památníku u Pozorky.

Jestliže silnice zde vznikla až v 19. století, neobstojí představa, že by u dnešní Pozorky přepadávali lupiči ve středověku kupce. Pověst o vzniku názvu Pozorka (Gib acht!) a Hledšebi (Sieh dich fur!) od vojenských rozkazů a o lupičích ve zdejších lese se mohla vztahovat leda na lesní úsek u Valů, kudy do roku 1826 běžela císařská silnice. Les Pozorka tvoří dnes už jen úzký lesní pás mezi Českým Lesem a Slavkovským Lesem. To bylo kdysi jediné místo, kudy se dalo projet od Chebu na Plánskou plošinu.

JOHANN WOLFGANG GOETHE projížděl v letech 1821–1823 vícekrát stavenišťem nové budované říšské silnice a jak uváděla ing. Dora Müllerová před lety v mariánskolázeňském Kulturním přehledu, napsal o návštěvě Pozorky básník Goethe do svého deníku se sebechválou:

*"Neděle 29. 7. 1821. V hloubce údolí mezi Pozorkou a Hledšebí dal kníže Metternich postavit vysoký mostní oblouk nad potokem, aby silnice měla mírnější spád. Všude se pracuje. Most je již hotový. Když jsme se blížili, našli jsme uprostřed cesty ležící velký čtyřboký kámen z nejpevnějšího pískovce. Poznali jsme jej okamžitě jako cizí produkt. Na náš dotaz jsme se dověděli, že tento kámen byl sem dovezen z Bernecku z Bavorska a že je určen k postavení při mostu s nápisem, komu se má vděčit za zlepšení cesty. Nesnáze transportu byly velké. U Chebu se prý jednou ztroskotalo. Nás **potěšil náš geologický přehled**, neboť jsme ihned poznali tento kámen jako cizozemský..."*

Po roce 1826 zůstala **Pozorka** (samota osady Sekerské Chalupy) velmi frekventovaným místem. Byla tu kovárna, zájezdní hostinec i Mettemichova fořtovna. Zde stavěly povozy a kočáry, odpočívali a popili cestující i koně. Dnes tu projíždějí vozy průměrnou rychlostí 100 km/hod. a více a pouze letmý pohled na starý památník z roku 1826 připomíná dávnou minulost kočárové dopravy. Ke starému nápisu na památníku by mělo být vyryto datum 7. října 1983, kdy byla otevřena dnešní silnice po rekonstrukci. Neboť změnila celé okolí přinejmenším stejným způsobem jako kdysi kníže Metternich "s pomocí svých poddaných".

Silniční pomník kancléře Metternicha stával v letech 1826–1990 na křižovatce původní staré zemské silnice a nové přímočaré silnice Metternichovy. Před rokem 1999 byl přesunut k rozcestí před novým areálem ELIXÍR Casino, který vznikl přestavbou staré fořtovny, zatímco naproti silnice stojící stavení starého hostince a kovárna zanikly už před desítkami let.

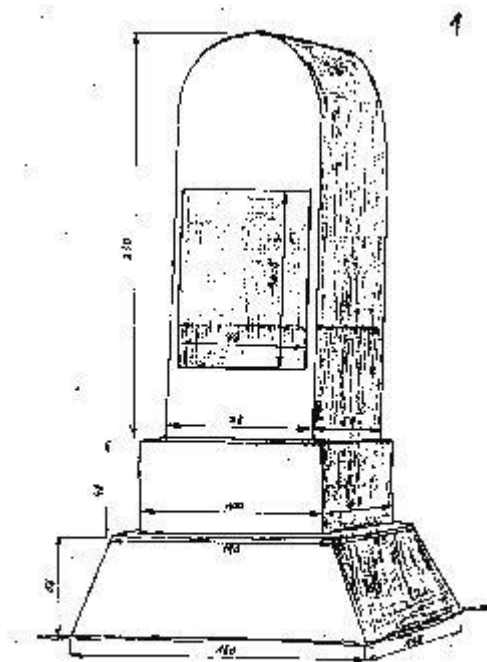
Zaniklou pamětihodností obce byl starý památný modřín neobvyklé velikosti. Ve dvacátých letech 20. století ho vyvrátila bouře. S modřínou se zde a vůbec v Českém lese setkáváme častěji než například na Tepelsku či ve Slavkovském lese. Častá tu bývala i jedle, strom, který dal jméno obci Jedlová (Tannaweg). Vzácný pěkný exemplář stojí na rozcestí v lese u odbočky do Kamence.

Současný Metternichův památník (SV-01) je monumentální kamenný pilíř výšky 220 cm, šířky 78 cm, tloušťky 59 cm. Základní zkosený podstavec výšky 86 cm, šířky 160 cm dole, 140 cm nahoře; tloušťky 115 cm; na něm je postament výšky 48 cm, šířky 100 cm, tloušťky 68 cm; na něm stojí vlastní korpus s obloukovitým ukončením nahoře. Na korpusu je umístěna tabule 73cm x 90 cm s německo-českým nápisem. Celková výška památníku činí 324 cm. Původní nápis na památníku zvětral a byl již nečitelný. Památník z roku 1826 se objevuje na všech mapách na původním místě, tj. na výšině 618,0 m na rozcestí staré klikatící se Císařské silnice a Metternichovy přímé silnice ve vzdálenosti 2700 m od Staré Vody. Při poslední rekonstrukci silnice byl odtud přesunut na dnešní místo k samotě Pozorka, kde je nyní výraznější.

Obec Stará Voda dala zhotovit v roce 2001 novou černou tabuli, upomínající Metternichovu iniciativu výstavby nové trasy silnice mezi Starou Vodou a Velkou Hledšebí (tj. v přímé linii s vynecháním oblouku přes vesnici Šance) v letech 1817–1826. Nový nápis na Metternichově pomníku zní:

"DIE KUNSTSTRASSE-
 DURCH DIE HERRSCHAFT KÖNIGSWART
 ERBAUTE
 ZUM ALLGEMEINEN BESTEN
 DER FÜRST
 CLEMENS WENZEL LOTHAR
 VON METTERNICH- WINNEBURG
 MIT BEIHÜLFE DER UNTERTHANEN
 1826

SILNICI PŘES PANSTVÍ KYNŽVART
 POSTAVIL
 KE VŠEOBECNÉMU PROSPĚCHU
 KNÍŽE
 CLEMENS WENZEL LOTHAR
 VON METTERNICH-WINNEBURG
 S POMOCÍ PODDANÝCH
 1826"

Metternichův pamětní kámen z ro-
 ku 1826, opraveno 2001.

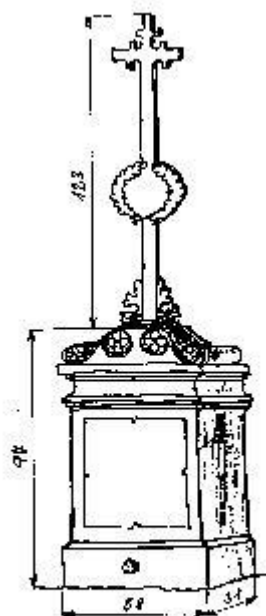
12. Pomníky v obci Sekerské Chalupy

Kromě Metternichova památníku a válečného pomníku padlým z let 1914–1918 se nachází v obci několik pomníků, většinou po roce 1990 obnovených. Překvapení !

Böhmův pomník (SV-02) stojí vlevo silničky od Pozorky na Sekerské Chalupy mezi dvěma rozložitými javory před bývalým domem čp. 25 (dům již nestojí a na jeho místě je chata). Naproti přes silnici stojí dům s čp. 75. Böhmův pomník je z roku 1898, o základu 55 cm x 25 cm, na něm je korpus s tabulkou s nápisem. Výška kamenné části pomníku od země činí 102 cm, litého železného kříže 97 cm, celková výše pomníku je 199 cm. Nápis na pomníku je původní, ale již renovovaný: GEWIDMET // ZUR // EHRE GOTTES // JOSEF UND EVA // BÖHM // 1898 (*Věnováno k poctě Boha – Josef a Eva Böhmovi 1898*).

Friedl-Frollův pomník (SV-05) se nachází vpravo silničky v těsném sousedství bývalé školy s čp. 42. Je přerostlý houštinou mezi dvěma kaštanými. Kamenný pomník z roku 1898 se skládá ze základního soklu půdorysu 58 cm x 32 cm, na něm stojí nízký postament, na něm je korpus, jehož přední část nese tabulku s nápisem, nahoře malý železný křížek o výšce 30 cm. Výška kamenné části pomníku je 140 cm a celková výška s křížkem je 170 cm. Jedná se o pomník rodiny Friedl-Frollův z roku 1898, který byl nedávno opraven. Vpředu na pomníku je neoborně renovován původní nápis ZUR EHRE GOTTES (*K poctě Boha*) a dalších osm řádků je nečitelných. Text končí: FAM. FRIEDL (FROLL), 1898.

Pomník z roku 1864 (SV-06) leží u západního rozcestí asfaltky, mířící do Staré Vody a špatné polní cesty do Jedlové. Je mezi dvěma kaštany obvodu 190 cm a 220 cm. Jeho výška je 126 cm, šířka 55 cm.

Zachovalý Šturmův pomník (SV-07)

Šturmův pomník (V-07) stojí asi 50 m od rozcestí silničky do Staré Vody a špatné cesty do Jedlové, kde leží pomník SV-06. Stojí vlevo u silnice v porostu lesíka mezi dvěma kaštany o obvodu 297 cm a 156 cm. Jsou vzdáleny od sebe 150 cm. Skládá se ze základu půdorysu 58 cm x 31 cm, z korpusu pomníku, jehož vrchní část je bohatě zdobena dvěma kruhy s květy a po stranách s dvěma plastickými válečky rovněž s květem v kruhu. Celková výška pomníku je 220 cm. Pomník je nově renovován a proveden nový nápis "EHRE GOTTES // STURM // UND // SCHMID" ("*Poceta Boha Sturm a Schmid*") bez letopočtu. Pod nápisem je na korpusu původní nápis již nečitelný.

13. Zaniklé pomníky v Sekerských Chalupách:

Zaniklý pomník u domu čp. 42 (SV-04) stával na rozcestí v Sekerských Chalupách naproti bývalé obecní škole s čp.42. Jeho místo prozrazují pouze dva mohutné javory obvodů 240 cm. Dnes je použito místa pro dřevěnou lavičku.

Pomník SV-08 stával na trigonometrické kótě 622,2 m v místě zaniklého rozcestí staré Císařské silnice (do roku 1826) a polní cesty od kyselky za silnicí do Sekerských Chalup. Tak ho uvádějí starší mapy. Zmizel při scelování polí v tomto prostoru. Na místě dnešního pole zůstal výrazný trigonometrický bod s dvěma červenobílými železnými tyčemi. Vyvýšenina tohoto bodu (cca 2m x 3m) vyvolává domněnku, že část pomníku by mohla ještě ležet v zemi.

Silniční kříž na staré Císařské silnici (SV - 09) ze Staré Vody do Valů se uváděl na mapě z roku 1953 a 1977 silniční kříž. Stával kdesi v polovině trasy silničky Stará Voda - Sekerské Chalupy. Nebyl nalezen.

Zdroj: www.hamelika.cz